çen şeyhin aleyhinde yazdığı yazılardan oluşan ve sadece birinci cüzü basılmış olan eserin baskı yeri ve tarihi belli değildir. 5. *Ḥanînü'n-Nedîm.* Divanlarından biri olup 1934 yılında Beyrut'ta basılmıştır. Yayımlanmış olmakla birlikte baskı yerleri ve tarihleri belli olmayan *el-Müterâdifât, en-Nihle fi'r-rihle* ve *es-Sâk ʿale's-sâk fî mükâbedeti'l-meşâk* adlı eserleri de vardır.

BİBLİYOGRAFYA:

C. Zeydân, *Meşâhîrü'ş-şark,* Kahire 1902, I, 105-112; a.mlf., *Âdâb* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1957, IV, 220; Serkîs, *Muʿcem,* II, 1850-1851; *Hediyyetü'l-ʿârifîn,* I, 492; Brockelmann, *GAL Suppl.,* III, 331-332; Ziriklî, *el-Aʿlâm* (nşr. Züheyr Fethullah), Beyrut 1984, IV, 137-138; Ahmed Emîn, *Züʿamâʾü'l-ıṣlâḥ,* Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübi'l-Arabî), s. 202-248; Kehhâle, *Muʿcemü'l-müʾellifîn,* Dımaşk 1376-80/1957-61 → Beyrut, ts. (Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî), VI, 151-153; Ömer ed-Düsûkī, *Fi'l-edebi'l-hadîs,* Kahire 1961, I, 293-324; Akkād, *Aʿlâmü'ş-şiʿr,* Beyrut 1970, s. 291-298; Enîs el-Makdisî, *el-Fünûnü'l-edebiyye ve aʿlâmühâ,* Beyrut 1980, s. 401-410; *Mv. A,* II, 1179.

 Hulusi Kılıç

ABDULLAH b. NEVFEL

(عبدالله بن نوفل)

Ebû Muhammed Abdullāh b. Nevfel b. Hâris b. Abdilmuttalib b. Hişâm (ö. 63/682 [?])

Sahâbî, Medine kadısı.

Dedesi Hâris, Hz. Peygamber'in en büyük amcası olup kendisi ashap arasında Peygamber'e en çok benzeyenlerden biri idi. Muâviye'nin 662 yılında Medine'ye vali tayin ettiği Mervân b. Hakem tarafından Medine kadılığına getirildi. Muâviye, 669'da Mervân b. Hakem'i görevden alıp valiliğe Saîd b. Âs'ı tayin edince yeni vali Abdullah b. Nevfel'i vazifesinden uzaklaştırdı ve yerine Ebû Seleme b. Abdurrahman b. Avf'ı tayin etti. Ebû Hüreyre'nin Abdullah b. Nevfel için, "O, İslâm'da gördüğüm ilk kadıdır" dediği rivayet edilir. İmam Mâlik de bu görüştedir. Halbuki gerek Hz. Peygamber'in, gerekse Hulefâ-yi Râşidîn'in daha önce birçok şehirlere kadılar tayin ettiği bilinmektedir. Ayrıca Medine'de Ebû Bekir zamanında Ömer'in, Ömer zamanında Ebü'd-Derdâ'nın, Osman zamanında da Mugîre b. Nevfel b. Hâris'in kazâ işleriyle görevlendirildiklerine dair kaynaklarda kesin bilgiler vardır.

Abdullah b. Nevfel'in yaklaşık sekiz yıl süren Medine kadılığından sonra başka bir görevde bulunup bulunmadığı hususunda kaynaklarda bilgi yoktur. Onun ölüm tarihiyle ilgili olarak da değişik rivayetler vardır. Muâviye'nin halifeliğinin (661-680) son yıllarında veya 63 (682) yılında Harra Vak'ası'nda vefat ettiği nakledilmektedir. Şu hususu da belirtmek gerekir ki bazı kaynaklar, 84 (703) yılında vefat eden yeğeni Abdullah b. Hâris el-Hâşimî ile Abdullah b. Nevfel'i karıştırırlar ve bu yüzden onun ölümünü de 84 (703) olarak gösterirler. Abdullah'ın rivayet ettiği herhangi bir hadise kaynaklarda rastlanmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, IV, 45; V, 21-22; İbn Kuteybe, *el-Maʿârif* (nşr. Servet Ukkâşe), Kahire 1981, s. 127, 588; Taberî, *Târîh* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70 → Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), V, 172, 232; XI, 628-629; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġâbe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 407-408; a.mlf., *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 → Beyrut 1399/1979, III, 420, 460; IV, 121; İbn Hacer, *el-İsâbe,* Kahire 1328, II, 377; III, 453-454; Ziriklî, *el-Aʿlâm,* Kahire 1373-78/1954-59, IV, 287; Fahreddin Atar, *İslâm Adliye Teşkilâtı,* Ankara 1979, s. 19-22.

 Ahmet Özel

ABDULLAH b. OSMAN b. AFFÂN

(عبدالله بن عثمان بن عفان)

(ö. 6/627)

Hz. Peygamber'in torunu.

Hz. Osman'ın, Peygamber'in kızı Rukıyye'den doğan oğlu Abdullah, buluğ çağına ermeden Peygamber'i gören müslüman çocukların da sahâbî sayılacağını kabul edenlere göre sahâbedendir.

Babası Osman'la annesi Rukıyye, Hz. Peygamber'in tavsiyesi üzerine nübüvvetin beşinci yılı receb ayında Habeşistan'a göç ettiler. Abdullah'ın bu yolculuk sırasında dünyaya geldiği rivayet edilirse de kesin değildir. Hicretin dördüncü yılında (625-26) altı yaşında öldüğüne dair rivayet esas alınırsa, onun hicretten iki yıl önce doğmuş olması gerekir. Adını bizzat Hz. Peygamber'in koyduğu rivayet edilir. Babası Hz. Osman ona nisbetle Ebû Abdullah künyesini almıştır. Yüzünü bir horozun gagalaması sonucu yüzü ve gözleri şişerek hastalandı ve bu hastalıktan kurtulamayarak öldü. Cenaze namazını Hz. Peygamber kıldırdı, babası da onu kabre koydu. Mezar taşını ise Resûlullah dikmiş ve torununun ölümünden dolayı ağlamıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Sa'd, *et-Tabakātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, II, 54; VII, 36; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġâbe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 335; İbn Hacer, *el-İsâbe* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1390-92/1970-72, V, 20; M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi,* İstanbul 1981, IV, 133.

 Mücteba Uğur

ABDULLAH b. ÖMER b. HATTÂB

(عبدالله بن عمر بن الخطاب)

Ebû Abdirrahmân Abdullāh b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/692)

Hz. Ömer'in oğlu, en çok hadis rivayet eden, en çok fetva veren yedi sâhâbîden ve abâdile* den biri.

İbn Ömer diye de anılan Abdullah, nübüvvetin üçüncü yılında Mekke'de doğdu. Hz. Peygamber'in zevcesi Hafsa ile ana baba bir kardeştir. Babasıyla birlikte müslüman oldu, yine onunla birlikte Medine'ye hicret etti. Babasından önce hicret ettiği de rivayet edilmektedir. On üç yaşında iken Uhud Savaşı'na katılmak istedi; fakat Hz. Peygamber henüz çok genç olduğunu söyleyerek izin vermedi. Bedir Savaşı'na da aynı sebeple kabul edilmediği rivayet edilir. On beş yaşına girince Peygamber'in izniyle Hendek Savaşı'na katıldı. **Bey'atürrıdvân*** da, Hayber ve Mekke fethi ile Huneyn Gazvesi'nde bulundu. Ayrıca Suriye ve Irak fetihlerine, Yermük ve Nihâvend savaşlarına, Mısır'ın fethine katıldı. Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu İstanbul seferine (49/669) iştirak eden Abdullah (bk. Taberî, V, 232; *el-Kâmil,* III, 459), müslümanlar arasında çeşitli fitnelere yol açan savaşlardan ve hadiselerden hep uzak durmuştur. Hz. Ali'ye ve Yezîd b. Muâviye'ye herkes biat edip de **icmâ*** meydana geldikten sonra biat etmesi, onun siyasî olaylar karşısındaki temkinli tavrını gösterir. Bununla beraber Hz. Ali'nin yanında onun muhalifleriyle (el-fietü'l-bâğıye) savaşmadığı için hayatının son döneminde pişmanlığını belirtmiştir (bk. *el-İstîʿâb,* II, 345). Haccâc'a karşı savaşmadığından dolayı da böyle bir pişmanlık duygusuna kapıldığı rivayet edilir (bk. *Aʿlâmü'n-nübelâʾ,* III, 232). Babasının, hilâfet yükünü Ömer ailesinden